

Možnosti exaktního srovnání profesionálního sportu a kultury v Brně jako klíče k přerozdělení městského rozpočtu do těchto dvou sfér lidské činnosti[#]

Options of exact comparison of professional sport and culture in Brno as a key to relocation of the city budget to these two human activities

*Ondřej Štaud**

ABSTRAKT

Práce reflektuje opodstatnění finanční podpory ze zdrojů městského rozpočtu institucím zabývajících se provozováním profesionálního sportu a profesionální kultury v městě Brně. Hlavním předpokladem práce je problematika srovnání této podpory, především existence či neexistence exaktního srovnání těchto dvou sfér lidské činnosti. Stěžejním bodem je objasnění subvencí do sféry profesionálního sportu, který je zastupován ziskovými tržními subjekty a na druhé straně také do neziskových kulturních institucí, které fungují za bázi příspěvkových organizací, jež zřizuje město. Ve článku se pracuje se subjekty s nejvyšším rozpočtem, které na území města představují na poli sportu HC Kometa Brno a FC Zbrojovka Brno a v oblasti kulturních institucí Národní divadlo Brno, Městské divadlo Brno a Filharmonie Brno.

Základním aspektem je předpoklad, že by město mělo svým obyvatelům nabídnout zázemí pro navštěvování jak sportovních profesionálních soutěží, tak i prezentaci profesionální vysoké kultury. Stěžejním problémem je tedy opodstatnění dotací právě do profesionálního sportu, který se po roce 1989 stal ve většině případů tržní statkem na rozdíl od profesionálně provozovaného umění, které naopak od devadesátých let prakticky plně financuje stát, respektive místní samospráva (kraje či obce).

Stěžejními údaji, tedy možnostmi exaktního porovnání, se kterými se bude pracovat, jsou zejména: celková návštěvnost, rozpočty, způsob financování a také porovnání zázemí pro provozování. Mimo to je také vedena polemika o zařazení obou těchto odvětví v kapitolách veřejných rozpočtů v rámci bloků veřejné ekonomie.

Klíčová slova: Sport; Kultura; Dotace; Lokální rozpočty.

ABSTRACT

The paper reflects justification of the local government subsidy to the organizations dealing with the management of professional sport and professional culture in Brno. The main assumption of this topic is the problem of comparing the subsidy to the professional sport

[#] Článek je přepracovanou verzí mé diplomové práce s názvem „Komparace sportu a kultury. Ekonomická, sociální a umělecká kritéria srovnatelnosti či nesrovnatelnosti dvou odvětví lidské činnosti“ obhájené na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity.

^{*} PhDr. Mgr. Ondřej Štaud – doktorand; Fakulta sportovních studií MU, Katedra společenských věd a managementu sportu.

which is represented mostly by the profitable market entities and to the non-profitable cultural institutions which are state-funded institutions established by the respective city (in this case – city of Brno). The article is focused on the organizations with the biggest budget represented by HC Kometa Brno (ice hockey) and FC Zbrojovka Brno (football) in the field of sport and in the cultural field by National Theatre of Brno, Brno City Theatre and Philharmonic Orchestra of Brno.

The fundamental aspect is based on the assumption that the city should provide its inhabitants with the environment supporting them to visit professional sport competitions as well as presentation of professional high culture. Thus, the crucial problem is the justification of subsidies into professional sport, which was after 1989 transformed mostly into the market good at the expense of professionally run art, which is on the contrary since 90s fully financed by the local self-government (districts or municipalities).

The key data, used for this project, consist of the overall presence, budgets, form of financing and background for running. Apart from this, here is a polemic on including both of these sectors in chapters of the public budgets in the framework of public economy.

Key words: Sport; Culture; Subsidies; Local Government.

JEL classification: H20

Úvod

Ideál starořecké Kalokagathie, jejíž výsledek je člověk pěstující kulturu ducha i těla, se zdá být pro dnešní dobu poměrně složitě realizovatelný, alespoň co se týče ekonomické stránky věci. Pozvedat tyto dvě složky lidského činnosti, tedy duševní kultivaci a fyzický pohyb, ve všech formách není ovšem pouze záležitostí jednotlivce, ale i větších celků, jako jsou obce, kraje či celé země. Základní poslání státu je také kultivovat své obyvatele a dbát o jejich dobrou psychickou a fyzickou kondici. Když tedy budeme brát např. město jako jistou bytost, která by na vše zmíněné měla dbát, musíme tomuto celku dopřát jak instituce produkující „vysokou“ kulturu, tak i profesionální sport¹. Jak již bylo nastíněno, tyto záležitosti nejsou podmíněny pouze otázkou vůle jednotlivce či daného celku, ale také především finančními aspekty. Právě bez přispění obcí, krajů či státu by organizace provozující kulturu a sport ve všech jeho úrovních (tedy jak rekreační, tak i vrcholový) nemohli vůbec existovat. Budeme-li tedy pohlížet na město, jako na organizaci, která by měla poskytnout svým obyvatelům prostředí, ve kterém se mohou navštěvovat vrcholné kulturní i sportovní podniky, musí zde být nějaká ekvivalence subvencí jak do prostředí kulturního tak i sportovního.

Na podzim 2011 došlo v Brně k poměrně zajímavé události, kdy se dostali do přímého konfliktu právě zástupci kulturních a sportovních institucí. Eskalace výměny názorů a argumentů ohledně přerozdělení městského rozpočtu nebyla ovšem důsledkem nějakého bezprostředního rozhodnutí, ale již delší dobu trvající krize ve financování především kulturních institucí, kdy hrozila reálná hrozba uzavření opery Janáčkova divadla po dobu sedmi měsíců a také následná očekávaná degradace souboru. Tuto situaci doprovázely

¹ Profesionální sport sice přímo nestimuluje fyzické zdraví obyvatel, ale svým způsobem je motivací právě ke specifické pohybové aktivitě. I když se můžeme na profesionální či vrcholový sport dívat z hlediska pouhé masové zábavy, která nijak neprospívá a nekoresponduje s dobrou fyzickou kondicí obyvatel, z druhé strany musíme tuto podkapitolu sportu brát i jako jeho nedílnou součást. Tato problematika bude ještě vysvětlena v dalších kapitolách.

demonstrace pracovníků kulturních institucí a jejich příznivců, mezi něž se v té době zapojil například i Václav Havel (nepřímo prostřednictvím telemostu) a mnoho další osobností ze světa kultury. Spor vygradoval po prohlášení Unie brněnských klubů, kde se její zástupci vyjádřili k celé situaci následujícími slovy: *"Nechápeme nátlakové a konfrontační jednání zaměstnanců brněnských divadel vůči vedení města. Naše zkušenost při jednání s představiteli města je odlišná. Jsme přesvědčení, že je snahou brněnských radních řešit problémy konstruktivně. Současnou tíživou ekonomickou situaci pocítuje sport již delší dobu. Přesto jsme nikdy nesáhli k podobnému řešení naší neuspokojivé situace. Dotace na brněnský sport jsou dlouhodobě ve stínu finančních dotací na kulturu. Přitom divadlo i sport ve vrcholové podobě slouží stejným způsobem k pobavení diváků. Kromě toho brněnské sportovní kluby vychovávají tisícovky dětí, kterým dávají nejen náplň volného času, ale také pomáhají v boji proti kriminalitě mládeže. V současné tíživé ekonomické situaci se musíme kromě městských dotací sami pracně starat o naplnění našich rozpočtů, abychom nelehkou dobu přežili. Saháme ke škrtkům v rozpočtech a snižujeme všemožně náklady. Což by mohlo být i návodem pro ostatní."* [1]

Na toto prohlášení ovšem zástupci kulturní sféry reagovali velmi popudlivě, kdy režisér a scénárista Břetislav Rychlík například prohlásil: *„Permanentku na Kometu hážu do kanálu, tam už mě nikdo nikdy neuvidí“* [2]. Tento konflikt se přenesl především do mediální sféry, kdy si zainteresované osoby skrze novinové články vyměňovaly své názory. Majitel hokejového klubu HC Kometa Brno Libor Zábranský, který byl jedním ze spoluautorů zmíněného prohlášení, zase vše komentoval těmito slovy: *"Každý ví, že dlouhodobě jsou nůžky kultury a sportu šíleně rozervené ve prospěch kultury. Chceme jen říct, že když je těžká doba, musí se šetřit všude"* [3]. Tím se nám otevírá poměrně široká diskuze, kde mohou být položeny případné otázky, jestli je vůbec nějakým způsobem možné dle jistého exaktního měřítka přerozdělit dotace právě do sféry kulturní nebo výraznými částkami podporovat i vrcholový sport, který je v drtivé většině případů soukromý subjekt a měl by být soběstačný, na rozdíl od „vysoké“ kultury, která je přímo závislá na státních či obecních dotacích.

Práci bychom začali vymezením stěžejních pojmů, tedy kultury ve všech jejích podobách a také jisté vymezení poněkud mnohoznačnějšího výrazu sport. Poté přejdeme k historickému vývoji zázemí pro realizaci kultury a sportu v Brně, kde si ukážeme některé paralely těchto dvou odvětví. Stěžejní pro nás budou především dvě následující kapitoly, kde bude ekonomická analýza zařazení našich pojmů do sféry veřejné ekonomie a také samotné možnosti srovnání „vysoké“ kultury a profesionálního sportu v Brně. Práci uzavře krátký náhled do situace v jiných městech České republiky a budoucnost kulturní a sportovní infrastruktury.

Definice a vymezení stěžejních pojmů

Kultura

Když si vezmeme samotný výraz kultura, měli bychom v první řadě tento pojem řádně vymezit a říci, proč by měla být podporována z veřejných zdrojů. Základní rozdělení kultury je na globální antropologické pojetí nebo na tradiční axiologické pojetí. První pojetí kultury, tedy globální antropologické, bychom mohli chápat jako všechny nebiologické prostředky a mechanismy, jejichž prostřednictvím se člověk jako člen společnosti adaptuje k vnějšímu prostředí. Podle tohoto širšího antropologického pojetí je kultura vše, co z nás činí bytosti specificky lidské, myslící, kritické a eticky angažované. Jejím prostřednictvím rozlišujeme hodnoty a provádíme volby. Jejím prostřednictvím se člověk vyjadřuje, uvědomuje si sám sebe, poznává se jako nedokončený projekt, porovnává svoje dílo, neúnavně hledá nové významy a vytváří díla, která ho přesahují. Ve druhém, tedy axiologickém pojetí, bychom kulturu mohli vidět jako východisko humanistických a filozofických tradic. Axiologická

koncepte kultury je výrazně hodnotící, omezuje rozsah třídy kulturních jevů pouze na sféru pozitivních hodnot, které přispívají ke kultivaci a humanizaci člověka a k progresivnímu rozvoji lidské společnosti. Zde jsou zahrnovány takové oblasti duchovních hodnot jako umění, věda, literatura, osvěta, výchova, ušlechtilé a pokrokové ideje apod.[4].

Kulturu definuje také klíčový dokument českého ministerstva kultury „Kulturní politika“, který se zabývá kulturou v České republice. Ta kulturu samotnou definuje slovy, že kultura je významným faktorem života občanské společnosti, který podstatnou mírou napomáhá její integraci jako celku, přispívá k rozvoji intelektuální, emociální i morální úrovně každého občana a plní v tomto smyslu výchovně vzdělávací funkci. Propojuje Českou republiku s vnějším světem, zároveň ji však z něj i vyděluje, charakterizuje ji v porovnání s ostatními státy [5]. Pro naši práci bude stěžejní pracovat zejména s druhým zmíněným pojetím tohoto výrazu, tedy kulturou v jejím hodnotícím slova smyslu, jinými slovy s jevy, které bychom mohli definovat jako soubor pozitivních hodnot mající za účel obohacení ducha člověka. Nicméně v našem kontextu se omezíme pouze na již několikrát zmiňovanou, tzv. vysokou kulturu, do které můžeme zahrnovat zejména hudbu, divadlo, výtvarné umění a také částečně kinematografii, architekturu či literaturu. Jsou to tedy oblasti, které jsou veřejně prezentovány v rámci kulturního zázemí ve městě Brně, které bude cílem naší komparace, a z velké části jsou právě financovány z městského rozpočtu jako příspěvkové organizace. V našem případě to budou příspěvkové organizace města Brna s největším rozpočtem, tedy Národní divadlo Brno, Městské divadlo Brno a Filharmonie Brno.

Z předložených definic kultury tedy vyplývá, že kultura má být podporována a že je v zájmu státu rozvíjet kulturní tradice, umění a tvůrčí sektor, protože tím zabezpečuje intelektuální, emociální i morální rozvoj svých občanů.

Sport

Za relativně stěžejní definici našeho druhého pojmu, tedy sportu, je pokládáno vymezení, které nám předkládá Rada Evropy ve své Bílé knize o sportu: „*Veškeré formy tělesné aktivity, které, provozovány příležitostně nebo organizovaně, usilují o vyjádření nebo vylepšení fyzické kondice a duševní pohody, utvoření společenských vztahů či dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních.*“ [6]. V České republice se také můžeme setkat s terminologiemi, které vymezuje Státní koncepce podpory sportu. Ta sport rozděluje do několika podkapitol, z nichž pro nás nejdůležitější jsou následující:

- Sport - zde najdeme stejnou definici sportu jako ve výše uvedené Bílé knize
- Sport pro všechny - zájmový, organizovaný nebo neorganizovaný sport a pohybové aktivity občanů rekreačního, soutěžního i nesoutěžního charakteru. Motivací a hodnotami jsou pohybové vyžití, zábava, sociální kontakt, udržení nebo zlepšení zdravotní i psychické kondice.
- Výkonnostní sport - zájmová činnost soutěžního charakteru se systematickou sportovní přípravou, organizovanou ve sportovních klubech. Sportovci provozující výkonnostní sport vytvářejí sportovní hodnoty a sami jsou jejich „spotřebiteli“ (prožitek, sociální kontakt, seberealizace, zvyšování výkonnosti).
- Vrcholový a profesionální sport - vrcholový sport představuje nejvyšší výkonnostní úroveň sportu, organizovanou ve sportovních klubech a odborných pracovištích. Nároky na řízení vrcholového sportu přesahují možnosti dobrovolného zajištění, pravidelné soutěže řídí sportovní svazy. Činnost vrcholových sportovců je určitým společenským závazkem. Vrcholový sport je „producent“ hodnot, jejichž „spotřebitelem“ je veřejnost. Plní funkci propagační. Působí na veřejnost v domácím prostředí (vzory) a je prostředkem reprezentace České republiky. Profesionální sport je organizován zpravidla v obchodních

společnostech bez státní finanční podpory (např. nejvyšší postupové soutěže ve fotbale, ledním hokeji).

- Sportovní infrastruktura - veškerá sportovní zařízení, nacházející se v daném územním celku [7]

V našem úhlu pohledu si budeme všimnout především soutěžního profesionálního sportu. Budeme tedy zcela abstrahovat od sportu na jeho rekreační úrovni, kdy se lidé tímto soutěživým pohybem baví a pečují tím o svoji fyzickou a psychickou kondici. Relevantní pro nás bude sport na vrcholové úrovni, jehož reprezentanti jsou vrcholoví sportovci, provádějící sport z komerčních účelů a jsou zaštiťováni sportovními kluby, které mají status soukromých podniků, existujících na ziskové bázi. Nicméně tento sport budeme primárně interpretovat především z hlediska diváků, kteří se tímto profesionálním sportem pasivně baví, a produktem je právě sportovní utkání, abychom zde mohli najít patřičné paralely k realizaci kulturních představení. V našem případě budeme do souvislosti s kulturními zařízeními dávat dva kluby s největším rozpočtem ve městě a také nejštědřeji dotované kluby prostřednictvím městského rozpočtu - HC Kometa Brno a FC Zbrojovka Brno.

Historické paralely v zázemí pro kulturní a sportovní instituce

V následující kapitole bychom se blíže seznámili s historií zázemí pro realizaci kulturních představení a také zázemí pro realizaci vrcholového sportu. V této historické analýze jsou totiž patrné některé paralely, které přetrvávají v jistých formách až do současnosti. Hovoříme především o neustálé potřebě budovat nedostatečnou infrastrukturu pro kulturu a sport, hlavně tedy divadelní budovy a stadiony.

Kulturní instituce

Brněnská divadla, jakožto hlavní nositelé kulturního zázemí ve městě, měla v brněnském prostředí vždy stěžejní význam v kulturním, společenském i politickém dění. V dobách útlaku bylo zdrojem mravní posily, v dobách svobody obrazem tvůrčích schopností národa [8]. První divadelní budovou v Brně byla Reduta, ta fungovala často s velkými problémy, zužovaná neustálými požáry, byla také častokrát kvůli nevyhovujícímu stavu mimo provoz. V novodobé historii otevřena pro veřejnost až v roce 2005 [9]. Další významnou scénou bylo pro Brno nynější Mahenovo divadlo, uvedené do provozu v roce 1882 jako německé divadlo Na hradbách [10]. Vedle toho již od 80. let 19. století byla snaha o postavení ryze českého divadla. První návrh byl podán v roce 1910, nicméně realizace byla uskutečněna až v roce 1965, kdy bylo uvedeno do provozu dnešní Janáčkovo divadlo.

Zde by se dal problém analyzovat ve dvou částech. První je neexistence velké české scény ve druhé polovině 19. století. Jediné české divadlo bylo v provizorní budově na Veverí, ostatní scény byly určeny spíše pro německou část města. Druhým problémem byl, že po první světové válce sice přešlo divadlo Na hradbách (Mahenovo) do českých rukou, avšak v období prudkého nárůstu obyvatelstva první republiky trval nadále naléhavý požadavek na stavbu divadla nového. Válečné události a následná obnova zničeného hospodářství dovolila nové velkokapacitní² divadlo postavit až v roce 1965 [11]. Další brněnská scéna, tentokrát pro potřeby městského divadla, se postavila až v roce 2004. Tuto stavbu ovšem také provázely četné kontroverze a poměrně vleklé problémy [12]. V současnosti má Národní divadlo v Brně tři scény - Janáčkovo divadlo (opera), Mahenovo divadlo (čínohra) a Reduta (čínohra), Městské divadlo - soudobá hudební scéna na Lidické ulici, a Filharmonie Brno sídlící v relativně nevyhovujícím Besedním domě.

² Janáčkovo divadlo je podle počtu sedadel největším v republice s kapacitou cca 1150 míst. Původní kapacita byla ovšem 1383 míst.

Sport

Historie výstavby sportovního zázemí pro vrcholový, ale i rekreační sport, pokud se tedy zaměříme především na fotbal a lední hokej, se datuje až od období první republiky. Do té doby se utkání uskutečňovala za krajně nevhodných podmínek jak pro hráče, tak i především pro diváky. Fotbalová hřiště v Brně, jako např. na Bauerově rampě, v Zábrdovicích nebo Husovicích byla značně improvizovaná [13]. Hokej se v té době hrál na dnešním Slovanském náměstí na zamrzlých plochách. Dobová publikace „Brno zítřka“ z roku 1939 nám to dokládá těmito slovy: „Povázíme-li, že město Brno se svými více než 300 000 obyvateli nemá dosud žádného stadia, zatím co podobná města jinde mají taková stadia nejméně dvě až tři, musíme uznat, že urychlené vybudování hřiště za Lužánkami je pro brněnské obyvatelstvo nanejvýš aktuální a žádoucí.“ [14]. Snahy o vybudování nového fotbalového a hokejového stadionu sahají až do roku 1931, nicméně se stavbou tzv. Brněnského národního stadionu³ se započalo až v roce 1946 [15]. Definitivní podobu dostal fotbalový stadion až v roce 1961 (po přestavbě) a hokejový v roce 1962 (kdy byl zastřešen). Podobně jako u Janáčkova divadla se v té době jednalo o největší stavby té doby, kapacita fotbalového stadionu byla 66 000 diváků a hokejového 12 000 diváků [16]. Bohužel tyto mamutí stavby neměly dobré konce: v roce 2008 byl hokejový stadion zdemolován a fotbalový stadion je nyní ve zdevastovaném a nepoužitelném stavu. Oba hlavní brněnské kluby jsou nyní v „azylu“. Hokejová Kometa v hale Rondo, která nedostačuje kapacitně, a fotbalová Zbrojovka na stadionu Srbská, který měl být jen provizorním řešením, než bude zrekonstruován stadion za Lužánkami.

Na tomto historickém příkladu vidíme, že především v dobách první republiky, ale i v současnosti jsou permanentní požadavky na investice do výstavby nového zázemí jak pro kulturní, tak i sportovní účely. Brno vždy s touto výstavbou váhalo poměrně dlouho dobu. Můžeme říci, že velké investice do této infrastruktury proběhly pouze v 50. a 60. letech 20. století a od té doby jsme svědky pouhých rekonstrukcí stávajících zařízení (mimo výstavby haly Rondo v sedmdesátých letech a soudobé hudební scény Městského divadla v letech 2000 – 2004).

Postavení kultury a sportu v kapitolách veřejné ekonomie

Po této krátké historické analýze potřeb infrastruktury bychom si ještě vysvětlili umístění kultury a sportu v oddílech veřejné ekonomie. V České republice je podle Y. Streckové rozdělena veřejná ekonomie do šesti základních bloků:

- Blok odvětví společenských potřeb
- Blok odvětví rozvoje člověka
- Blok odvětví poznávání a informací
- Blok technické infrastruktury
- Blok privátních statků
- Blok existenčních jistot [17]

Kulturu, tělovýchovu a sport řadíme do druhého bloku odvětví rozvoje člověka, kam souhrnně zařazujeme tyto položky:

- školství - uspokojuje především potřebu vzdělání
- kulturu - uspokojuje potřebu estetických zážitků
- tělesnou kulturu - uspokojuje potřebu ochrany (a rozvoje) zdraví

³ Brněnský národní stadion byl velkolepý projekt, ve kterém měla být zahrnuta jak hokejová hala, tak fotbalový stadion, cyklistický a boxerský stadion, tenisová hřiště, hřiště pro odbíjenou a košíkovou a dům se sportovními lázněmi a tělocvičnou. Zajímavostí bezesporu je, že tento projekt, který se za Lužánkami realizoval jen zčásti, měl být původně financován více než z poloviny prostřednictvím darů.

- zdravotnictví - uspokojuje potřebu ochrany (a rozvoje) zdraví
- sociální služby - uspokojuje potřebu existenční jistoty, spojenou se zachováním kvality lidského potenciálu [18]

Tento blok typických smíšených statků, o jehož rozsahu ve veřejném sektoru bývá největší spor, plní v jakési rovnováze ekonomickou a sociální funkci. Je to blok investic do člověka, do lidského kapitálu či lidských zdrojů. Kvalita lidského potenciálu je základním ekonomickým zdrojem a zároveň základním předpokladem kvality života jako konkrétního projevu globálního sociálního cíle společnosti [19]. Můžeme tedy tvrdit, že profesionální sport, na rozdíl od kultury, je investicí do rozvoje člověka? Spíše se v tomto případě jedná o formu průmyslu, který je postaven na zprostředkování lidského požitku ve formě sledování sportovního utkání.

S touto specifickou situací, týkající se právě vrcholového profesionálního sportu, se nutně vnucuje logická otázka - jedná se i v případě vrcholového sportu o činnosti, které spadají do kategorie veřejně prospěšné činnosti? Jestliže v případech jako jsou tělesná výchova, tělocvičná rekreace, nižší úroveň výkonnostního sportu, nemůže být veřejná prospěšnost zpochybněna, v případě vrcholového a zejména profesionálního sportu k pochybnostem zřejmě dochází. Tím nemá být zpochybňována role a význam vrcholového sportu, ale navozena nutná úvaha o jeho systémovém zařazení a také samozřejmě jeho podpory ze státních zdrojů [20]. Je tedy velmi těžké určit, zda by vrcholový sport, který by měl být brán jako privátní soběstačný subjekt, měl být podporován municipalitami. Na rozdíl od kultury či sportu pro všechny totiž vrcholový sport přímo nepřispívá ke zmiňovanému rozvoji člověka.

Srovnání podpory kultury a sportu v Brně a další srovnávané komponenty

V této kapitole bychom se již podrobněji věnovali možnostem exaktního srovnání těchto dvou odvětví. Srovnávanými komponenty budou především subvence, které dává město ze svého rozpočtu v předešlých letech jak do kulturních, tak i sportovních institucí, dále bude srovnávána celková návštěvnost jednotlivých institucí, jejich rozpočet, dotace z obecního rozpočtu, soběstačnost a obsazenost hlediště. Všechny tyto ukazatele byly vybrány záměrně, jelikož se zde jedná o exaktní ukazatele, které nám mohou být nápomocny při srovnání vynaložených městských dotací.

V první tabulce můžeme vidět celkový rozpočet města, dále kolik město dává na kapitolu, ve které jsou řazeny: kultura, církve a sdělovací prostředky a v dalším sloupci kapitolu, ve které je zase tělovýchova a zájmová činnost. Zde tedy můžeme částečně vyvrátit či podpořit hypotézu Libora Zábranského o rozevírání nůžek mezi podporou kultury a sportu. V tabulce je vidět zřetelný propad dotací na tělovýchovu mezi lety 2010 a 2011 a také velké snížení dotací kultuře mezi lety 2011 a 2012. Když ovšem procentuálně srovnáme podíl z celkového rozpočtu, tak podíl kultury osciluje mezi 6,6 až 9,9 %, v případě tělovýchovy je to pouze 3 až 5 %. Tělovýchova a sport tedy v posledních letech zaznamenaly větší propad⁴, než tomu bylo u spíše vyrovnaného rozpočtu v případě kultury. Blíže se této statistice bude věnovat ještě u srovnání s jinými městy.

⁴ Tento propad byl ovšem z velké části zapříčiněn investicemi (např. rekonstrukce haly Rondo v roce 2010). Propad financování kultury v mezi lety 2011 a 2012 byl tedy ve skutečnosti velmi značný (téměř 200 000 000 korun).

Tab. 1: Porovnání položek v rozpočtu města Brna (Kultura/tělovýchova)

Kapitola v rozpočtu města/rok	Celkový rozpočet	Kultura, církve a sdělovací prostředky	Tělovýchova a zájmová činnost
2008	10 830 888 000	1 078 500 000	482 300 000
2009	11 242 064 000	1 105 400 000	656 700 000
2010	12 208 004 000	1 118 600 000	604 900 000
2011	11 949 683 000	1 025 800 000	274 300 000
2012	12 394 706 000	827 500 000	253 200 000
2013	11 260 447 000	851 200 000	280 300 000

Zdroj: Vlastní zpracování za základě webu: Brno.cz [21]

Ve druhé tabulce můžeme vidět zmiňované vybrané ukazatele v daných kulturních institucích za rok 2010. Zde nás můžou překvapit poměrně vysoká čísla, co se týče návštěvnosti především u Městského ale i u Národního divadla. Zajímavá jsou i čísla, vykreslující zaplněnost hlediště, kde se dostalo Městské divadlo na úroveň 96% a u těžé instituce soběstačnost, která je 36,8%, přičemž průměr v ČR se pohybuje někde kolem 27 %.

Tab. 2: Vybrané položky srovnání u kulturních institucí (rok 2010)

	Národní divadlo	Městské divadlo	Filharmonie Brno
Celková návštěvnost	308 163	311 662	75 884
Celkový rozpočet	377 133 237	257 483 000	82 317 487
Dotace z obecního rozpočtu	234 499 000	143 068 000	58 442 000
Soběstačnost (%)	21,9	36,8	26
Obsazenost hlediště (%)	80	96	70,14

Zdroj: Vlastní zpracování na základě webu Mdb.cz, Ndbрно.cz, Filharmonie-brno.cz, Program rozvoje kultury města Brna a jeho evaluace [22, 23, 24, 25]

Ve třetí tabulce, kde nalezneme sportovní týmy, můžeme vidět mimo stejných položek jako v případě kulturních institucí ještě položku „mimořádné dotace“. Ty schválilo městské zastupitelstvo v případě hokejového klubu jako příspěvek za propagaci města a v případě fotbalového klubu jako nutnou subvenci, bez které hrozil reálný zánik klubu, či jeho prodej. Položka „dotace z obecního rozpočtu“ jsou peníze, které jsou stanoveny pro každý brněnský vrcholový klub na základě speciálního propočtu. U dalších čísel si můžeme všimnout razantního nepoměru mezi návštěvností u Komety a Zbrojovky. Tento rozdíl můžeme vysvětlit v stabilně vysokých návštěvách hokejového klubu (cca 7000 diváků na zápas) a skutečností, že se fotbalový klub nacházel v dané sezóně pouze ve druhé nejvyšší soutěži⁵.

⁵ Toto číslo se u Zbrojovky následující sezónu, kdy družstvo postoupilo opět do první ligy, zvýšilo pouze na celkových 66 862 diváků (4457 na jedno utkání). Je třeba také vzít v potaz, že zatímco hokejová mužstva zahrají za sezónu na domácím stadionu až 36 utkání, ta fotbalová pouze 15 (+ 5 pohárových).

Zarážející je také finanční nezávislost Zbrojovky, která v dané sezóně oscilovala na pomezí 50 procent.

Tab. 3: Vybrané položky srovnání u sportovních klubů (sezóna 2011/2012)

	HC Kometa Brno	FC Zbrojovka Brno
Celková návštěvnost	253 000	37 120
Celkový rozpočet	120 000 000 (odhad)	55 - 60 000 000 (odhad)
Dotace z obecního rozpočtu	1 661 900	1 231 400
Mimořádné dotace	10 000 000	28 600 000
Finanční nezávislost (%)	88	50 (odhad)
Obsazenost hlediště (%)	96	19

Zdroj: Vlastní zpracování na základě webu: lbrno.cz, Metodika na podporu vrcholového sportu ve městě Brně [26, 27, 28]

K interpretaci těchto tabulek a možností srovnání bychom měli ještě doplnit pár důležitých údajů. V první řadě je třeba akcentovat daleko vyšší počet kulturních představení ve zmíněných institucích, než je tomu v případě sportovních utkání (cca 600 představení ND Brno do roka). Můžeme také srovnat období provozu, kdy divadla a filharmonie mají pauzy prakticky jen v období letních prázdnin, zatímco např. ve fotbale je zde zimní i letní pauza, které dohromady trvají téměř čtyři měsíce; totéž je i v hokeji, kde máme zase více než čtyřměsíční letní přestávku. V potaz bychom mohli vzít i výši vstupného, kde můžeme sledovat u kultury jednoznačně vyšší čísla. V případě sportovních utkání se dostaneme na čísla pohybující se od 80 po 270 korun na jeden zápas⁶, v případě ND Brno se pohybujeme od cca 100 až 500 korun za jedno představení⁷. Rozhodující je také počet zaměstnanců, kde mají kulturní instituce daleko vyšší početní stav než je tomu u sportovních klubů. To se také v rozhodující míře projevuje na výši celkového rozpočtu.

Celé výše uvedené srovnání by se také dalo interpretovat z hlediska soběstačnosti daných subjektů, která se v případě kulturních institucí pohybuje v rozmezí 21% až 36%, kdežto v případě fotbalového klubu a hokejového klubu jsou tato čísla daleko vyšší⁸. Zásadní věcí ovšem zůstává fakt, zdali by vůbec měly být sportovní kluby jako soukromé subjekty spolufinancovány municipalitami. Vyřešení otázky je především na vedení města, které si musí jasně stanovit, zdali chce být zastupováno a propagováno právě prostřednictvím těchto sportovních klubů, a také jak se chce dané město profilovat ať již v tuzemsku nebo v zahraničí (město sportu, město kultury).

Porovnání s jinými městy

Pro úplnost bychom ještě měli nabídnout porovnání situace v Brně s ostatními velkými městy v České republice. Zde si budeme všimát především financování kultury, tělovýchovy a zájmové činnosti ve vybraných letech. V grafu (graf. 1) nalezneme procenta, která vyjadřují podíl rozpočtu na položku kultura, církev a sdělovací prostředky. V tabulce (tab. 4) zase nalezneme celkovou sumu vynaloženou na položku tělovýchova a zájmová činnost s procenty, kterými se tato suma podílí na celkovém rozpočtu dané obce. V grafu vidíme, že na kulturu dává ze svého rozpočtu nejvíce právě Brno, poté následují Ostrava a Plzeň, dále České Budějovice a Liberec, kde musela kultura a všechny ostatní výdaje v roce 2010 zřetelně

⁶ 80 korun je nejlevnější vstupenka na fotbalový tým FC Zbrojovka a 270 korun naopak nejdražší na hokejovou Kometu.

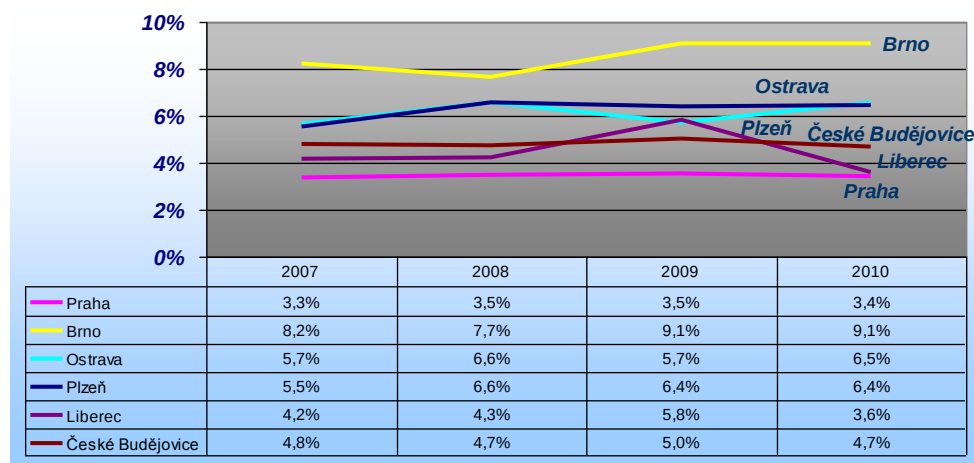
⁷ Např. cena na aktuálně dávanou operu Don Giovanni (W. A. Mozart) se pohybuje od 160 do 500 korun (mimo zvýhodněné studentské vstupné).

⁸ Zbrojovka, díky postupu do první ligy, dokázala další rok zvýšit svojí soběstačnost na číslo odhadované v rozmezí 80 až 90 % (zejména kvůli opětovnému získání významných sponzorů).

ustoupit právě tělovýchově, kdy bylo městem štědře dotováno mistrovství světa v klasickém lyžování. Nízké číslo u Prahy je způsobeno faktem, že klíčové pražské kulturní instituce (Národní divadlo, Česká filharmonie) po finanční stránce spadají přímo pod ministerstvo kultury.

V následující tabulce (tab. 4) zase můžeme vidět čísla udávající finanční podíl na kapitolu, ve které se nachází tělovýchova a sport. Ta nám ukazuje, že ve většině měst zůstává sport ve stínu kultury. Jedinou výjimkou zůstává Liberec kvůli zmíněnému pořádání mistrovství světa v klasickém lyžování. Také Plzeň v posledních letech přispívala do této kapitoly relativně velkým množstvím peněz, to ovšem bylo zase způsobeno podílem na rekonstrukci fotbalového stadionu (Doosan arena). Při srovnání v dlouhodobém měřítku zde Brno vychází spíše podprůměrně, když se vezme v úvahu počet obyvatel města. Z tohoto hlediska je na tom hůře pouze Praha, která dává na tělovýchovu a sport ze svého rozpočtu nejnížší částky.

Graf. 1 Porovnání financování kultury ve městech ČR

Zdroj: Program rozvoje kultury města Brna a jeho evaluace [29]

Tab. 4: Výdaje obcí na tělovýchovu a zájmovou činnosti ve vybraných letech

Město/rok	Počet obyvatel (2012)	2008	2010	2011	2012
Praha	1 250 000	724 070 750 (1,2%)	958 308 460 (1,4%)	704 600 500 (1,1%)	723 661 700 (1,2%)
Brno	405 000	482 300 000 (3,1%)	604 900 000 (4,9%)	274 300 000 (2,2%)	253 200 000 (2,7%)
Ostrava	310 000	512 629 870 (4,8%)	339 901 350 (2,9%)	373 418 090 (3,5%)	615 547 070 (6%)
Plzeň	170 000	265 404 909 (4,8%)	173 040 220 (3,1%)	360 339 370 (6,7%)	389 682 040 (7,2 %)
Liberec	100 000	539 553 840 (19,3%)	1 119 936 650 (30,8%)	86 194 900 (3,6%)	184 365 350 (10,5%)
České Budějovice	95 000	109 724 900 (4,8%)	115 318 420 (4,8%)	58 833 750 (2,8%)	69 160 780 (3,9%)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě webu: Rozpocetobce.cz [30]

Investice do nové infrastruktury

Na závěr této práce bychom měli krátce zmínit i problematiku výstavby nové kulturní a sportovní infrastruktury. Je jistě veřejně známo, že Brno potřebuje nový zimní stadion, který by také plnil roli multifunkční arény. Plánované jsou ovšem ještě další dva rozsáhlé projekty, a to zejména tzv. Moravský zemský stadion a také Janáčkovo kulturní centrum, které by bylo domovskou scénou pro Filharmonii Brno. Můžeme se tedy opět bavit o soupeření mezi sférou kultury a sportu. Když se však blíže podíváme na obecné ekonomické dopady staveb pro tato dvě odvětví, tak nám vyvstanou relativně podobné výsledky, kdy by investice jak do sportovní tak i do kulturní infrastruktury přinesly poměrně značný multiplikační efekt.

Janáčkovo kulturní centrum

Potvrzuje se, že poptávka zejména po koncertní síni pro Brno a snaha tuto poptávku uspokojit, existuje už celé století. Jak se v průběhu dějin mění způsob hraní, mění se i nároky na akustiku a s tím související velikost sálu. Jak již bylo naznačeno, pro brněnskou filharmonii je domovským zařízením kapacitně i akusticky nevyhovující Besední dům. V současné době je Janáčkovo kulturní centrum koncipované pro 1200 sedadel, což je zřejmě dosud největší verze projektu, a o to náročnější bude dovést jej k realizaci. Idea spojit projekt Janáčkova kulturního centra s Janáčkovým divadlem by jistě byla snáze uskutečnitelná, a i proto byla tato alternativa dlouhou dobu diskutovaným tématem. Realizace tohoto projektu je však zatím ve velké nejistotě. Jistý je snad vítězný projekt ateliéru M1, který vyhrál soutěž z roku 2004, ale i přes zjevně nejlepší řešení daného zadání se stále diskutují alternativy.

Fotbalový stadion

Když se podíváme na Koncept modernizace či výstavby tzv. Moravského zemského stadionu, jsme v podobné situaci, jako v případě JKC. Tento koncept byl projednáván již v souvislosti s myšlenkou pořádání mistrovství Evropy ve fotbale na českém území. Jak je ovšem známo, toto mistrovství zůstalo pouze ve fázi počáteční velkolepé ideje. Po roce 2001, kdy byl uzavřen pro havarijní stav stadion za Lužánkami, se počítalo s jeho rekonstrukcí v řádu několika let, a přesunutí fotbalového klubu na stadion na Srbské bylo pouze provizorním řešením, než bude stadion za Lužánkami přestavěn. Stadion se ovšem do té doby dostal do ještě horšího stavu, kdy musely být strženy osvětlovací rampy a tribuny, i hrací plocha je již v nenávratně nepoužitelném stavu. Proto byl v roce 2008 pod architektonickým vedením Ateliéru Hrůša vypracován projekt na stavbu nového stadionu pro 30 000 diváků opět v lokalitě bývalých Lužánek. V současné době je ovšem kvůli nedostatku financí ve hře i další varianta, která počítá pouze z přestavbou stávajícího stadionu s menší kapacitou.

Multifunkční aréna

Je také zcela neoddiskutovatelným faktem, že Brno potřebuje i zmiňovanou novou multifunkční halu. Když se podíváme na srovnatelně velká města (Ostrava, Bratislava), všude najdeme relativně moderní arény s kapacitou přesahujícími 10 000 diváků. Tuto skutečnost také podporuje současný enormní zájem o hokejová utkání, kdy kapacita Kajot arény naprosto nedostačuje poptávce, zvláště pak při bojích s atraktivnějším soupeřem či při play-off⁹. V hale by se také mohlo pořádat velké množství jiných sportovních akcí, než jen utkání v ledním hokeji: mezinárodní utkání v míčových hrách, motoristické soutěže či tenisové soutěže.

⁹ Aktuální kapacita haly Kajot arény (naming right haly Rondo) je 7200 diváků, což z ní činí šestou nejmenší halu ze všech současných extraligových týmů (menší mají pouze Zlín, Chomutov, Karlovy Vary, Litvínov a Třinec).

Argumentem je jistě i mimosportovní využití této haly pro pořádání koncertů populární hudby či jiných záležitostí masové kultury.

Tento apel samozřejmě trvá do dnešní doby, kdy je sportovní zázemí města hluboko pod úrovní srovnatelně velkých měst a fakt, že kulturnímu městu Brnu chybí důstojná koncertní síň, také není zrovna chvályhodný. Otázku tedy zůstává, zdali město bude reflektovat zdařilé investice do kulturního a sportovního zázemí ve srovnatelně velkých městech, kdy se těmto městům daří investované peníze poměrně úspěšně získávat zpět díky multiplikačnímu efektu.

Závěr

Souhrnně bychom mohli zdůraznit vyplynutí následujících relevantních problémů: Prvním z nich je bezesporu velmi obtížné srovnávání těchto dvou odvětví i přes to, že ke srovnávání neustále dochází. Velkým problémem je i současná makroekonomická situace, kdy pocítujeme prakticky ve všech sférách relativní útlum, který se také dotkl jak financování kultury, tak i provozuschopnosti profesionálního sportu. A jestliže jsme vycházeli z předpokladu, že je zde kultura i profesionální sport primárně určen pro obyvatele města a ti mají svobodnou volbu rozhodování, jak naložit s volným časem, tak by mělo město alespoň elementárně zajistit občanům možnost této volby. V případě kultury je situace poměrně jasná i z uvedeného hlediska veřejné ekonomie. Nicméně u profesionálního sportu je situace více diskutabilní a záleží na hledisku interpretace. Je tedy plně v režii města, jak se svými peněžními prostředky naloží a zda bude podávat relativně velké částky na podporu vrcholového sportu či nikoli. Město a jeho představitelé by také měli rozpracovat strategii, čím se vlastně chce město prezentovat před svými obyvateli a potom také před ostatními městy v České republice i v zahraničí. Závěrem tedy můžeme potvrdit to, co nám výsledky práce dokazují: především nedostatečné vzájemné informace všech stran (kulturní sféra, sféra profesionálního sportu, ale i vrcholní představitelé města) a také nedostatek vůle k bližší spolupráci ve městě.

Ovšem i přes relativní složitosti daného srovnání můžeme akcentovat především tři důležité fakty. Prvním z nich jsou viditelné menší příspěvky do sféry tělovýchovy a sportu v Brně, díky nimž se Brno prezentuje spíše jako město kultury, než jako město sportu (jak můžeme vidět v případě Plzně nebo Liberce). Dalším faktem je velmi těžká situace právě u kulturních institucí, které na rozdíl od sportovních klubů nemají tak dobře rozvinutý marketing a především schopnost nalákat finančně silné sponzory, a zajistit tím menší závislost těchto souborů na dotacích do města. Posledním faktem, který bychom zase mohli zdůraznit na obranu brněnského sportu, je neexistence velkého a stabilního podniku ve městě, který by dokázal potřebně finančně zajistit dva nejvýznamnější zmíněné kluby. Ty se proto musí spoléhat zejména na větší počet menších podnikatelských subjektů, což pro kluby znamená menší finanční stabilitu a případnou hrozbu v případě ekonomických recesí.

Literatura

- [1] HC Kometa Brno. Prohlášení Unie brněnských klubů k počínání zaměstnanců brněnských divadel [online]. 21. 10. 2011. [Cit. 2013-11-20]. Dostupné z: <http://hc-kometa.cz/clanek.asp?id=Prohlaseni-Unie-brnenskych-klubu-k-pocinani-zamestnancu-brnenskych-divadel-3682>
- [2] Horák, M. My si také nestěžujeme [online]. iDnes, 22. 10. 2011. [Cit. 2013-11-20]. Dostupné z: http://hokej.idnes.cz/my-si-taky-nestezujeme-utoci-sportovni-kluby-v-brne-na-divadelniky-1fv-/hokej.aspx?c=A111022_1672624_brno-zpravy_ab
- [3] Dtto

- [4] Škrabelová, S., Neshybová, J., Rektořík, J. (2007): *Ekonomika kultury a masmédií*. Brno: Ekonomicko-správní fakulta, 2007.
- [5] Ministerstvo kultury ČR. Státní kulturní politika české republiky [online]. Praha, 2009. [Cit. 2013-11-20]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf>
- [6] Bílá kniha: Bílá kniha o sportu. In: *Komise evropských společenství* [online]. 2007 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/sport/documents/wp_on_sport_cs.pdf
- [7] Koncepce státní podpory sportu v České republice (2011): *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2011 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/15050>
- [8] *Brno zítřka*. Brno: Arc. mor. Knihtiskárna Polygrafie, 1939.
- [9] Nováková, J. *Historie divadla Reduta* [online]. Národní divadlo Brno, 2008 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: <http://www.ndbrno.cz/o-divadle/historie-divadla-reduta>
- [10] Sedlák, J. (2008): *Historie budovy* [online]. Národní divadlo Brno. [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: <http://www.ndbrno.cz/o-divadle/historie-budovy-janackova-divadla>
- [11] Mach, R. (2004): *Výstavba soudobé hudební scény Městského divadla Brno*. Brno: Městské divadlo Brno, 2004.
- [12] *Brno ve výtvarném umění a architektuře* (1981): Brno: Blok, 1981.
- [13] Golias, Janis: FC Zbrojovka Brno (SK Židenice) v letech 1913-1933: od počátku založení klubu po postup do I. Profesionální ligy. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2012. Ved. bakalářské práce: doc. PhDr. František Čapka, CSc.
- [14] *Brno zítřka*. Brno: Arc. mor. Knihtiskárna Polygrafie, 1939.
- [15] Plichta, J. *Benešův zimní stadion v Brně*. In: *Budujeme Brněnský zimní stadion*. Brno: Družstevní Benešův nár. stad., 1947.
- [16] Brno - průvodce, informace fakta. Praha: Olympia, 1978.
- [17] Strecková, Y. *Teorie veřejného sektoru*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998.
- [18] Dtto
- [19] Hodaň, B., Hobza, V. *Financování tělesné kultury jako složky občanské společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010.
- [20] Dtto
- [21] Rozpočet města Brna. [online]. Brno.cz, 2013 [cit. 2013-11-11]. Dostupné z: <http://www.brno.cz/sprava-mesta/dokumenty-mesta/rozpocet/rozpocet-mesta-brna/>
- [22] Zpráva o činnosti městského divadla Brno p. o. za rok 2011. [online]. Mdm.cz, 2012, 24. 1. 2012 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: http://www.mdb.cz/upload/File/akce/report/Hodnoceni_sezony_2011_MdB.pdf
- [23] *Výroční zpráva NDB 2010*. [online]. Ndbno.cz, 2011 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: <http://www.ndbrno.cz/file/3112>
- [24] *Zpráva o činnosti příspěvkové organizace za rok 2010*. [online]. Filharmonie-Brno.cz, 2011 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: <http://www.filharmonie-brno.cz/dokumenty/cz/3.%20o%20nas/3.5%20povinn%C4%9B%20zve%C5%99ej%C5%88ovan%C3%A9%20informace/hodnocen%C3%AD%20%C4%8Dinnosti%20za%20rok%202010.pdf>
- [25] Program rozvoje kultury města Brna a jeho evaluace. *Brno - rozvojové dokumenty - strategie pro Brno* [online]. 2012 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: http://www.brno.cz/fileadmin/user_upload/sprava_mesta/magistrat_mesta_brna/KPM/B/Program_rozvoje_kultury_mesta_Brna_a_jeho_evaluace_-_verze_19.1.2012.doc

- [26] *Magistrátní koalice prosadila dotaci 23 milionů korun brněnskému sportu* [online]. Ibrno.cz, 24. 1. 2012 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: <http://www.ibrno.cz/politika/43645-brnensky-magistrat-da-z-rozpoctu-23-milionu-korun-profesionalnim-sportovcum.html>
- [27] *Město Brno zaplatí za ztrátové fotbalisty Zbrojovky 5,6 milionu korun* [online]. Ibrno.cz, 15. 5. 2012 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: <http://www.ibrno.cz/politika/47391-mesto-brno-zaplati-za-ztratove-fotbalisty-zbrojovky-5-6-milionu-korun-rozhodli-zastupitele.html>
- [28] Program rozvoje kultury města Brna a jeho evaluace. *Brno - rozvojové dokumenty - strategie pro Brno* [online]. 2012 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: http://www.brno.cz/fileadmin/user_upload/sprava_mesta/magistrat_mesta_brna/KPM_B/Program_rozvoje_kultury_mesta_Brna_a_jeho_evaluace_-_verze_19.1.2012.doc
- [29] Metodika na podporu vrcholového sportu ve městě Brně. In: Brno - Odbor školství mládeže a tělovýchovy (OŠMT) [online]. Brno 2011 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z: http://www.brno.cz/fileadmin/user_upload/sprava_mesta/magistrat_mesta_brna/OSMT/dotace/METODIKA_na_podporu_vrcholoveho_sportu_ve_meste_Brne_-_zverejneni.doc
- [30] Rozpočet obce [online]. Rozpočet veřejně, 2013.[cit. 2013-11-11]. Dostupné z <http://www.rozpocetobce.cz/>